

Original Article

Explaining the Jurisprudential Ruling of "Determining the Sex of Fetus" in Islamic Religions

Saeid Nazari Tavakkoli¹, Maryam Mohammadi Tabas^{2*}, Mohammad Adel Ziaei³, Ferasat Mohammadi Bolbanabad⁴

1. Associate Professor, Department of Jurisprudence and Principles of Islamic Law, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. MSc in Shafei Jurisprudence, University of Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

Email: M67mohamadi@gmail.com

3. Associate Professor of Shafei Jurisprudence, University of Tehran, Tehran, Iran.

4. PhD Student in Jurisprudence and Law, Faculty of Theology and Islamic Sciences, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

Received: 21 Apr 2018 Accepted: 30 Dec 2018

Abstract

The present study investigated the jurisprudential ruling on the determination of the sex of the fetus. The determination of the fetus in the modern way is one of the emerging issues of medicine. The determination of the sex of the fetus is that the parents, choosing their gender, by taking steps before coagulation of the sperm in order to prevent the birth of newborns with genetic diseases related to the sex or if the parents have considered the particular gender of the child, uses the determination of the embryo. Some jurists, referring to verse 49 of surah al-Shoura, oppose the work mentioned above, but the advocates of determining the sex of the fetus, according to verse 5 of the surah of Maryam, have permitted the desire for a particular gender, and some have also ceased to exist. It can be said that by following a special diet and for the health of the generation of some hereditary diseases, it is permissible to use the method of determining the sex of the fetus if it is necessary and if there is permission before fertilization if it does not hurt the mother.

Keywords: Fetus; Sex; Determination; Permission; Prohibition

Please cite this article as: Nazari Tavakoli S, Mohammadi Tabas M, Ziaey MA, Mohammadi F. Explaining the Jurisprudential Ruling of "Determining the Sex of Fetus" in Islamic Religions. *Feghh Journal* 2018; 10(34-35): 61-73.

تبیین حکم فقهی «تعیین جنسیت جنین» در مذاهب اسلامی

سعید نظری توکلی^۱، مریم محمدی طبس^{۲*}، محمد عادل ضیایی^۳، فراست محمدی بلبان آباد^۴

۱. دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. کارشناس ارشد فقه شافعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول) Email: M67mohamadi@gmail.com

۳. دانشیار گروه فقه شافعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۴. دانشجوی دکتری فقه و حقوق، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

دریافت: ۱۳۹۷/۲/۱ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۹

چکیده

تحقیق حاضر، حکم فقهی تعیین جنس جنین را مورد بررسی قرار داده است. تعیین جنس جنین به شیوه امروزی، از مسائل نوظهور پزشکی است. تعیین جنس جنین آن است که والدین با انجام اقداماتی قبل از انعقاد نطفه، جنس مورد نظر خویش را انتخاب نمایند تا از به دنیا آمدن نوزادان مبتلا به بیماری‌های ژنتیکی وابسته به جنس پیشگیری نموده و یا اگر جنس خاصی از فرزند مد نظر والدین باشد، از تعیین جنس جنین استفاده کنند. برخی از فقها با استناد به آیه ۴۹ سوره شوری مخالف این کار می‌باشند، ولی موافقان تعیین جنس جنین با استناد به آیه ۵ سوره مریم، خواستن یک جنس خاص را جایز دانسته‌اند و برخی نیز قائل به توقف شده‌اند. با بررسی‌های انجام‌شده می‌توان گفت که با پیروی از رژیم غذایی خاص و برای سالم‌بودن نسل از برخی امراض ارثی، در صورت وجود ضرورت و اصل اباحه قبل از لقاح در صورتی که به مادر ضرری نرسد، جایز است از روش تعیین جنس جنین استفاده نمود.

واژگان کلیدی: جنین؛ جنسیت؛ تعیین؛ جواز؛ منع

مقدمه

تعیین جنس جنین همواره در طول سالیان سال از رویاهای دستنیافتنی انسان‌ها به شمار می‌رفته است. شاید برای برخی از افراد هیچ تفاوتی بین دختر یا پسر وجود نداشته باشد، اما بدون شک، برای برخی دیگر مسأله مهمی بوده است. پیشرفت‌های تازه در روش‌های کمک باروری، انتخاب جنس جنین را پیش از بارداری، عملی ساخته است. با این حال، پذیرش همه افراد نه ممکن است و نه به مصلحت، بلکه برای پذیرش بی‌قید و شرط متقاضیان، پاره‌ای محذورات وجود دارد، از جمله به هم‌ریختن تناسب جمعیتی و مختل کردن روند عادی تولید مثل، و از نظر فقهی هم با موافقت‌ها و مخالفت‌هایی همراه شده است.

با عنایت به این‌که ما در جامعه اسلامی زندگی می‌کنیم و مسلمان هستیم زوج‌هایی که دوست دارند فرزند خود را خودشان انتخاب کنند برخی از آن‌ها به شدت دلوپس مشروع بودن یا نبودن امر انتخاب جنس جنین هستند که با مشیت و اراده پروردگار منافاتی نداشته باشد و از آنجایی که تعیین جنس به دلایل غیر پزشکی در فرزند اول به وضوح نشانه‌ای از تبعیض جنسی است، از این رو درصدد برآمدیم تا از نظر فقهی، پژوهشی در این مورد انجام گیرد و نظر موافقان و مخالفان انتخاب جنس را مورد بررسی قرار داده و به نتیجه مطلوب دست یابیم. هدف از انجام این تحقیق تبیین فقهی تعیین جنس جنین و حکم شرعی آن می‌باشد.

مسائل مورد بحث این است که آیا حکم فقهی تعیین جنس، جواز است یا عدم جواز و در صورت جایز بودن این امر، پدر و مادر در شرایطی می‌توانند متقاضی تعیین جنس جنین آینده خود باشند؟ نهایتاً این‌که آیا می‌توان تحت شرایطی اقدام به تعیین جنس جنین نمود؟ این تحقیق با ابزار کتابخانه‌ای و با رویکرد تحلیلی - توصیفی مورد بررسی قرار گرفته است.

اگرچه در برخی کشورهای اسلامی و عربی مقالاتی در این زمینه نوشته شده است و همچنین این مسأله از نظر پزشکی و اخلاقی، موضوع تحقیقات مختلفی بوده است، مانند مقاله چالش‌های اخلاقی تعیین جنس به دلایل غیر پزشکی به روش

تشخیص ژنتیکی پیش از کاشت جنین و مقاله العشی، اختیار جنس الجنین، سبب المرض الوراثی و الاحکام الشرعیه المتعلقة باختيار جنس الجنین و موارد اندک دیگری، ولی در ایران می‌توان این تحقیق را به عنوان اولین موردی معرفی کرد که به صورت تطبیقی به این موضوع پرداخته است.

جنین و تعیین جنس آن

۱- مفهوم جنین

۱-۱- جنین در لغت: جنین بر وزن «فعلیل» بوده و از «جنه» به معنای مخفی و پوشیده مشتق شده است. جن به خاطر پوشیده‌بودن از چشم‌ها «جن» خوانده می‌شود و جنین نیز به خاطر پنهان‌بودن در شکم مادر، جنین نامیده شده است و گفته شده که هر پوشیده‌ای جنین است. به تعبیر دیگر، فرزند مادامی که در شکم مادر است، جنین نامیده می‌شود به این دلیل که در شکم مادر پنهان است و جمع جنین، «اجنه» می‌باشد (۱).

به موجودی که پس از لقاح تخمک به وسیله اسپرماتوزوئید و بعد از تقسیمات اولی سلول تخم حاصل می‌شود، ولی هنوز دوران رشد خود را در داخل پوسته تخمک یا رحم مادر می‌گذراند، جنین می‌گویند (۲).

۱-۲- جنین در اصطلاح پزشکی: در علوم زیستی و

جنین‌شناسی (Embryolog) به موجود حاصل از لقاح از سه تا هشت هفتگی رویان (Embryo) و پس از هشت هفتگی تا زمان تولد جنین گفته‌اند (۳) یا به عبارت دیگر، از ابتدای انعقاد نطفه تا پایان هفته سوم زایگوت (Zygo) و از هفته چهارم تا پایان هفته هشتم را امبریو (Embryo) یا رویان، و از هفته نهم تا زمان تولد فتوس (Fetus) یا جنین اطلاق می‌شود (۴).

گروهی از پزشکان زمانی که فرزند در شکم مادر شکل انسانی پیدا کرده و سیستم معروف بدن را به خود بگیرد، یعنی از ماه سوم حاملگی تا زمان ولادت را جنین می‌گویند، در حالی که برخی دیگر معتقدند لفظ جنین تنها بر فرزندی اطلاق می‌شود که در شکم مادر است و بنیه‌اش شکل گرفته و چنانکه از شکم مادر زنده خارج شود، می‌تواند به زندگیش

ادامه دهد و این دوره در واقع، از آغاز ماه هفتم تا زمان تولد است (۱۳).

آنچه در بین مردم مشهور است، دوران بارداری ۹ ماه است و قرآن کریم بدون اشاره به زمان، با جمله «اجل مسمی» و «قدر معلوم»، زمان بارداری را مشخص و ثابت می‌داند. رحم، قرارگاه و جایگاه استواری برای محصول بارداری است، ولی برای یک مدت زمان تعیین شده و تقریباً ثابت که به دوران بارداری معروف است و تقریباً ۲۸۰-۲۷۰ روز یا ۴۰ هفته، معادل ده ماه قمری یا نه ماه شمسی است که پس از آن جنین قادر خواهد بود در دنیای جدید به زندگی خود ادامه دهد. قرآن این مدت زمان را قدر معلوم یاد می‌کند و در آیه ۵ سوره حج این فاصله زمانی به نام اجل مسمی، یعنی مدت از قبل تعیین شده، یاد شده است. اعجاز این آیات در این نیست که به مدت بارداری اشاره نموده، بلکه در این است که گفته است این مدت بهترین و مناسب‌ترین مدت ممکن است «فقدَرنا نعم القادرون» (۱۴) و اگر این مدت کم یا زیاد شود، زیان آن متوجه جنین یا مادر او خواهد شد.

۲- مفهوم جنس

در زیر تعریف جنس در لغت و اصطلاح بررسی می‌شود:

۱-۲- جنس (Sex): یک انسان شامل اندام‌های جنسی و تولید مثلی فرد می‌شود که تعیین کننده جنس زیست‌شناختی فرد است. جنس زیست‌شناختی افراد و هویت جنسیتی و رفتار جنسیتی آن‌ها لزوماً همیشه در یک راستا نیست. برای مثال، یک فرد می‌تواند اندام‌های تولید مثل مردانه داشته باشد و از نظر زیست‌شناختی، دارای فیزیک مردانه باشد، اما هویت جنسیتی خود را زن بداند و رفتار جنسیتی زنانه از خود بروز دهد. جنس بر دو نوع است: ۱- زن (Female) جنسی از انسان است که توانایی باروری و تخمک‌گذاری دارد و دارای اندام جنسی جهت باروری است. جنس زن دارای کروموزوم‌های جنسی XX است؛ ۲- مرد (Male) به جنسی از انسان گفته می‌شود که توانایی تولید اسپرم را داشته و توانایی بارور کردن جنس ماده را برای ادامه نسل دارد. جنس نرد دارای کروموزوم جنسی XY است (۵).

جنسیت (Gender) شامل رفتارها، نقش‌های اجتماعی و اندیشه‌های اجتماعی است که فرهنگ حاکم بر هر جامعه بر عهده دو جنس مشخص شده زن و مرد می‌گذارد. در ارتباط با نقش‌های جنسیتی، افکار قالبی در مورد هر دو جنس در جامعه مشاهده می‌شود که دامنه انتظارات از هر دو جنس را طرح ریخته و تعیین می‌کند (۵).

۲-۲- جنس در اصطلاح پزشکی: در اصطلاح پزشکی،

جنس عبارت است از ویژگی‌های آناتومی و فیزیولوژیکی که مرد یا زن بودن فرد را مشخص می‌کند (داشتن اندام‌های تناسلی مردانه یا زنانه) (۴).

۲-۳- جنس در فقه اسلامی: آنچه که در فقه اسلامی

مطرح شده و مورد اتفاق و اجماع فقهاست، جنس بر اساس «اندام تناسلی» است (۶).

۲-۴- راه‌های انتخاب جنس: امکان انتخاب جنس

جنین، هم قبل از لقاح وجود دارد و هم بعد از لقاح و هم در دوران بارداری، ولی با توجه به موضوع بحث، راه‌های تعیین آن قبل از لقاح و تشکیل نطفه، موارد زیر می‌باشد:

- ۱- روش تغذیه‌ای؛ ۲- روش زمان‌بندی مقاربت (تعیین زمان تخمک‌گذاری)؛ ۳- روش سن مادر و ماه لقاح؛ ۴- روش شستشوی مهبل (واژن)؛ ۵- روش زمان‌بندی ماهیانه مقاربت؛ ۶- روش تعیین میزان اسپرم؛ ۷- روش نشان‌دار کردن لیزری گامت‌ها؛ ۸- روش PGD-IVF؛ ۹- روش لقاح آزمایشگاهی (IVF)؛ ۱۰- تلقیح درون رحمی اسپرم (IUI)؛ ۱۱- روش PGD (تشخیص ژنتیکی پیش از لانه‌گزینی)؛ ۱۲- روش شتل؛ ۱۳- روش ویلان؛ ۱۴- روش Micro Sort؛ ۱۴- روش اریکسون (۷).

۳- انگیزه‌ها و اسباب انتخاب جنس جنین

نگریستن به هدف و انگیزه انجام یک کار، جزء مهمی در قضاوت در مورد آن می‌باشد، زیرا شارع در تصرفات عبادی و عادی، هدف را دارای اعتبار می‌داند: «فالأعمال بالنیات و التصرفات معتبرة فی العبادات و العادات» (۸)، «و الامور بمقاصدها» (۹)، «و الوسائل تتبع المقاصد فی احکامها» (۱۰).

دلایل تعیین جنس جنین به دو بخش تقسیم می‌شود:

دلایل پزشکی و غیر پزشکی.

۱-۳- اسباب پزشکی: دلایل پزشکی در انتخاب جنس جنین در پیشگیری از برخی بیماری‌های ژنتیک جلوه‌گر می‌شود. بیماری‌هایی وجود دارد که از طریق کروموزوم جنسی X منتقل می‌شود و این بیماری‌ها در یکی از دو جنس اتفاق افتاده و امراض مربوط به جنس نامیده می‌شود. بیش از ۵۰۰ بیماری ژنتیک مربوط به جنس وجود دارد و در برخی موارد نیز بیماری بسیار خطرناک بوده و بر زندگی جنین تأثیر می‌گذارد (۱۱) و یا جنین را از بین می‌برد. از مهم‌ترین بیماری‌های مربوط به جنس، بیماری‌های زیر است:

۱-۳-۱- بیماری دیستروفی دوشن (Duchenne Dystrophy): این بیماری عبارت است از درهم‌ریختگی ژنتیکی که باعث ضعیف‌شدن تدریجی عضلات جسم می‌شود و دلیل این بیماری هم وجود اطلاعات ژنتیکی اشتباه و یا نبودن اطلاعات کم است که جسم را از ساخت پروتئین لازم برای شکل‌گیری سالم اعضا و حفاظت آن‌ها باز می‌دارد و این شایع‌ترین دیستروفی عضلانی است که از هر ۳۵۰۰ کودک یکی به آن مبتلا می‌شود، اما در مورد دختران جوان باید گفت که ژن عامل این بیماری را حمل می‌کنند، اما عادتاً نشانه‌های آن بر روی دختران ظاهر نمی‌شود. کودکانی که دچار این بیماری هستند اکثراً تا بیست سال زنده مانده و یک‌سوم آن‌ها از مشکلات یادگیری رنج می‌برند و تعداد اندکی از آن‌ها دچار عقب‌ماندگی ذهنی می‌شوند (۱۲).

۲-۳-۱- مرض ناعور یا هیموفیلی (Hemophilia): این مرض در تشکیل اجزای خون اتفاق می‌افتد و منجر به خونریزی عفونی می‌شود و چه بسا کشنده نیز باشد. در بیشتر این بیماری‌های مربوط به جنس، در جنس مذکر اتفاق می‌افتد. همانطور که گفتیم، در بیشتر موارد، در جنس مؤنث اتفاق نمی‌افتد. بر این اساس، امکان انتخاب جنس جنین که در بیشتر موارد مؤنث را انتخاب می‌کند، باعث تولد طفلی خواهد شد که به این بیماری‌ها مبتلا نیست و تمام این‌ها برای جلوگیری از ضرر جسمی و روحی و مالی بر طفل و خانواده‌اش است (۱۳).

۲-۳- اسباب غیر پزشکی: اسباب و دلایل غیر پزشکی به قرار زیر می‌باشد:

۱-۲-۳- دلایل اجتماعی: به دنیا آوردن پسر، عزت و قدرت در داخل جامعه به شمار می‌رود، چراکه پسرها مسؤولیت مقابله با خطراتی را دارند که خانواده با آن رو به رو می‌شود و می‌توان در برآورده کردن مصالح خانواده به آن‌ها تکیه کرد و این پسرها هستند که نام خانواده را با خود به همراه دارند و دقیقاً به همین دلیل است که خانواده‌ها به طور عموم، به تولد فرزند پسر تمایل بیشتری دارند و در بیشتر موارد زن ناچار است که به خاطر تولد فرزند پسر همچنان بدون توجه به افزایش تعداد افراد خانواده، نسبت به دنیا آوردن بچه همچنان ادامه دهد، هرچند نیازهای زندگی، از امکاناتی که در دسترس آن‌ها قرار دارد، بیشتر باشد. علی‌رغم این‌که پزشکی تأکید دارد که مرد، مشخص‌کننده جنس فرزند است با این وجود، چنانچه زن، فرزند پسر به دنیا نیارد، مرد برای به دنیا آوردن فرزند پسر ازدواج مجدد می‌کند و در برخی موارد، حتی این تجدید فراش به بیش از یک بار نیز می‌رسد. شکی نیست که تولد فرزند پسر، خانواده را از جدایی باز می‌دارد، چراکه بسیاری از پژوهش‌ها در کشورهای عربی و کشور ایران نشان‌دهنده نسبت بالای طلاق در خانواده‌هایی است که فرزند پسر به دنیا نیاورده‌اند (۱۲).

۲-۲-۳- دلایل اقتصادی: وجود فرزند پسر از جنبه اقتصادی بسیار مهم است، چراکه وجودش مایه انگیزه‌بخشی برای فعالیت اقتصادی است؛ چه آنکه سیستم بدنی مرد آمادگی انجام اعمال مختلفی را دارد که زن به خاطر طبیعت ساختار جسمی و ضعف قادر به انجام آن‌ها نیست و به همین دلیل، جامعه‌ای که تعداد مردانش بیشتر باشد، نسبت به جامعه‌ای که زنانش بیشتر است توانایی بیشتری برای کار و تولید دارند.

۳-۲-۳- دلایل نظامی: از دیگر دلایل تمایل به تولد فرزند پسر اهمیتی است که جنس مرد از جنبه نظامی داراست، چراکه وجود پسر، قدرت نظامی را افزایش می‌دهد و دولت‌ها برای بسیاری از فعالیت‌های نظامی خود مردها را به کار می‌گیرند و دقیقاً به همین دلیل است که دولت‌ها جنس مذکر را برای آماده‌کردن ارتش و جبران خسارت‌های انسانی که بر اثر جنگ در صف ارتششان ایجاد شده، استفاده می‌کنند (۱۴).

درست است که اکثر زوجها دوست دارند که فرزند اولشان پسر باشد، ولی اغلب بعد از دستیابی به آن، می‌خواهند که فرزند دوم آن‌ها دختر باشد تا تعادل برقرار شده و بدین‌سان جمع خانواده کامل شود. در برخی از کشورهای در حال توسعه، علاقه وافر به داشتن پسر وجود دارد، ولی دقیقاً در همان کشورها به دلیل بی‌سواد و فقر، انتظار نمی‌رود که روش انتخاب جنس به طور گسترده مورد استفاده قرار گیرد. طبق تحقیقاتی که اخیراً انجام گرفته، نشان می‌دهد تعداد افرادی که قصد پسردار شدن دارند، با آن‌هایی که قصد دختردار شدن دارند، برابر است و در یک تحقیقی هم که قبلاً به آن اشاره کردیم، بیشتر تمایل به دختردار شدن داشتند. علاوه بر این معلوم شد که تقریباً همه کسانی که قصد پسردار شدن داشتند از قبل، یک دختر یا بیشتر داشتند و بالعکس. در مواردی که زوجین بچه‌ای نداشته و در اولین تلاش برای بچه‌دار شدن از انتخاب جنس استفاده می‌کردند، به این نتیجه دست یافتیم که برای فرزند اول، مختصر فزونی تمایل به پسر وجود دارد (۱۵).

انسان‌شناسی به نام مارگارت مید در این زمینه نظر متفاوتی داشت. وی به شدت طرفدار استفاده از انتخاب جنس بود، چراکه معتقد بود با این کار، برای اولین بار در تاریخ بشریت دخترها به همان اندازه پسرها خواهان پیدا می‌کنند. منظور وی از این حرف این بود که دختری که با روش انتخاب جنس به وجود آمده، با علم به این که واقعا مورد خواست والدین بوده و اشتباهاً به جای فرزند پسر به دنیا نیامده است، با آسایش خاطر بیشتری رشد و نمو خواهد نمود (۱۵).

۴- تعیین جنس جنین از دیدگاه شرع

در آموزه‌های اسلام، ارزش‌های انسانی که ملاک سنجش انسان‌هاست برای زن و مرد به طور یکسان ترسیم شده است، چون خاستگاه ارزش‌ها و فضایل، نفس و روح انسان است نه جسم او، و زن و مرد در نفس و روح تفاوت ندارند.

در آیات بسیاری از قرآن کریم، علم و جهل، ایمان و کفر، عزت و ذلت، سعادت و شقاوت، فضیلت و رذیلت، حق و باطل، صدق و کذب، تقوا و فجور، اطاعت و عصیان، انقیاد و تمرد، غیبت و عدم غیبت، امانت و خیانت و امثال این‌ها، مسائل

ارزشی و ضد ارزشی معرفی شده‌اند و هیچ یک از اوصاف نیز نه مذکر است و نه مؤنث.

شریعت اسلامی به نسل اهمیت داده و برای آن احکامی را تدوین کرده است که وی را در برابر چیزهایی که به سلامتی او ضرر می‌رساند، حمایت می‌کند و آن را جزء پنج امر ضروری به شمار آورده که واجب است مسلمان بر محافظت از آن حریص باشد.

در مورد برآورده کردن علاقه انسان و ترجیح دادن جنس خاصی از جنین نیز مشخص است که شریعت، همه طبع‌های بشری را رعایت کرده و احکام و تعالیم آن با این طبع‌ها موافق است و تا حدی که تمایلات انسان را در ضمن تعالیم شرعی برآورده کند، به آن اهتمام ورزیده است؛ از قبیل علاقه انسان به نسل و فرزند و تشریع ازدواج، از جمله موارد اشاره به جنس در قرآن کریم آیه ۵۸ و ۵۹ سوره نحل است که خداوند می‌فرماید: «وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظْلِيمٍ، يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ» و هرگاه یکی از آن مشرکان به دختردار شدن بشارت داده شود، صورتش از غصه سیاه می‌شود، در حالی که خشم خود را فرو می‌برد به خاطر بشارت تلخی که به او داده شده، از میان مردم متواری می‌شود (درمانده است که) آیا این دختر را همراه با ننگ و خفت نگاه دارد یا او را در خاک پنهان کند. بدانید که چه بد قضاوت می‌کنند»، اما امام غزالی می‌گوید معلوم نیست که خیر در کدام یک از آن‌ها باشد و چه بسیار صاحب پسری که آرزو می‌کند آن را نمی‌داشت و آرزو می‌کند دختر داشته باشد در حالی که سلامتی از همه مهم‌تر است (۱۷). با همه آنچه ذکر شد، این میل یک واقعیت است و بخشی از تفکر انسان‌هاست که نمی‌توان از آن جلوگیری کرد، در نتیجه تلاش برای رسیدن به راهی که در آن بتوان جنس جنین را تعیین کرد، از مشغله‌های انسانی در طول تاریخ است، تا این که علم به راهی دست پیدا کرده که از طریق آن می‌توان به جنس مذکر دست یافت.

در میان روایات نیز توصیه‌هایی در این رابطه می‌توان یافت:

رضایت قرار ده» و هر آنچه که درخواست آن جایز باشد، انجام آن نیز با ابزارهای مشروع جایز است.

- این عملیات، در پی دست‌یافتن به عمل مجاز از باب به کارگیری ابزار است و اخذ در اسباب مشروع است (۳۱).

- قیاس بر عزل، که مذاهب چهارگانه بر جواز آن اتفاق نظر دارند (۳۲)، اگر برای عدم باردارشدن، جواز وجود داشته باشد، تصمیم‌گیری در مورد جنس جنین نیز جایز است.

درباره این‌که عزل جایز است، احادیث متعددی وارد شده است؛ از جابر روایت است که: ما عزل کردیم و قرآن نازل می‌شد، یعنی در دوران حیات پیامبر گرامی اسلام؛ در روایت دیگری آمده که ما در زمان رسول اکرم عزل می‌کردیم؛ خبر این کار به رسول گرامی رسید، ولی ایشان ما را از این کار ممانعت نکردند (۳۳). از ابوسعید روایت شده است که: فردی به حضور رسول گرامی اسلام آمد و گفت من کنیزی دارم و از او عزل می‌کنم و آنچه را هر مردی می‌خواهد، خواهانم و یهودیان گمان می‌کنند که عزل‌نمودن، زنده به گورکردن کوچک است؛ پیامبر فرمود: یهودیان دروغ می‌گویند، زیرا اگر خداوند بخواهد نفسی را خلق نماید کسی نمی‌تواند جلوی تصرفش را بگیرد (۳۴).

از آنجایی که با عزل کلاً از بارداری جلوگیری می‌شود، پیامبر با آن مخالفتی نکرده و آن را کار حرامی ندانسته است، پس تعیین یک نوع از جنس نباید مشکلی داشته باشد، در نتیجه، تعیین یک نوع خاص را بر عزل قیاس کرده و آن را کار جایزی می‌دانیم.

- اصل در اشیا، اباحه است (۳۵) و تا زمانی که شرع آن را ممنوع نکند، مسأله همچنان مباح خواهد ماند تا این‌که حکم اصل مسأله از حلال به حرام تغییر کند.

- سخن خداوند متعال در آیه ۷۸ سوره حج که می‌فرماید: «وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَ فِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اغْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ» و در راه خدا جهاد کنید و حق جهادش را ادا نمایید! او شما را برگزید و در دین (اسلام) کار سنگین‌باری و

امام صادق (ع) می‌فرمایند: «عَلَيْكَ بِالْهَنْدَبَاءِ فَإِنَّهُ يَزِيدُ فِي الْمَاءِ وَ يُحَسِّنُ الْوَلَدَ وَ هُوَ حَارٌّ لَيِّنٌ يَزِيدُ فِي الْوَلَدِ الذَّكَوْرَةَ» بر تو باد [خوردن] کاسنی که آب [کمر] را افزون و فرزند را زیبا می‌کند و [مزاج] گرم ملایمی دارد که فرزند پسر را زیاد می‌کند» (۱۸).

امام صادق (ع) در کلام دیگری فرموده‌اند: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُهُ وَ وَلَدُهُ الذَّكَوْرُ فَلْيُكْثِرْ مِنْ أَكْلِ الْهَنْدَبَاءِ» هر کس دوست دارد مالش زیاد شود و پسر دار شود، کاسنی زیاد بخورد» (۱۹).

۵- اقوال فقها درباره تعیین جنس جنین به طور کلی

آرای فقهای معاصر پیرامون تعیین جنس جنین به خاطر میل به جنس مشخص، متفاوت بوده و این نظرات بین جواز و منع اختلاف دارد. فقها در مورد تعیین جنس جنین سه گروه هستند: عده‌ای قائل به جواز و عده‌ای به عدم جواز قائل شده و گروهی هم در این مسأله توقف کرده‌اند که در زیر هر کدام از این نظرات با دلایلشان ذکر شده است.

۵-۱- قول به جواز تعیین جنس جنین و ادله آن: از میان فقهای امامیه، آیات عظام مکارم شیرازی (۲۰)، خامنه‌ای، سیستانی، نوری همدانی، صافی گلپایگانی، شبیری زنجانی، علوی گرگانی، اردبیلی، مظاهری، محقق کابلی، فیاض، حکیم، شاهرودی، حائری، گرامی، بیات، و زنجانی (۲۱) رأی به جواز تعیین جنس جنین داده‌اند. یوسف قرضاوی (۲۲)، عبدالناصر ابوالبصل (۲۳)، محمد بن یحیی بن حسن النجیمی (۲۴)، ناصر عبدالله المیمان (۲۵)، عبدالله باسلامه، فرید واصل (۲۶)، نجم عبدالواحد (۲۷)، خالد عبدالله المصلح (۲۸)، حسان حتوت (۲۹)، زیاد بن عبدالمحسن بن محمد العجیان (۳۰) برای ادعای خود دلایل زیر را آورده‌اند:

- دعا برای یک جنس مشخص جایز است؛ خداوند در آیه ۵۶ سوره مریم مورد زکریا می‌گوید: «وَ إِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَ كَانَتْ امْرَأَتِي عَاقراً فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِياً، يَرْثُنِي وَ يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيّاً» و من از بستگانم بعد از خودم بیمناکم (که حق پاسداری از آیین تو را نگاه ندارند) و (از طرفی) همسرم نازا و عقیم است، تو از نزد خود فرزندی به من ببخش... که وارث من و دودمان یعقوب باشد و او را مورد

سخت‌گیری بر شما قرار ندارد؛ از آیین پدرتان ابراهیم پیروی کنید، خداوند شما را در کتابت پیشین و در این کتاب آسمانی «مسلمان» نامید تا پیامبر گواه بر شما باشد و شما گواهان بر مردم! پس نماز را بر پا دارید و زکات را بدهید و به خدا تمسک جوئید که او مولی و سرپرست شماست! چه مولای خوب، و چه یاور شایسته‌ای».

بنابراین آیه کریمه بر از بین بردن سختی و آسان گرفتن بر بندگان برای رسیدن به هر نیاز بشری مباح، دلالت دارد.

- اصل اباحه: با توجه به این‌که اصل در امور بر اباحه می‌باشد، می‌توان از این اصل در کنار سایر ادله برای مؤیدی بر استفاده از تعیین جنس جنین در موارد ضروری استفاده کرد.

۲-۵- قول به عدم جواز تعیین جنس جنین و ادله

آن: سامره العمری (۳۶)، عبدالرحمن عبدالخالق (۳۷) و ایوب سعید زین العطف (۳۸) برای تأیید نظریه خود به ادله زیر استناد جسته‌اند:

- خداوند متعال در آیه ۴۹ سوره شورا می‌فرماید: «لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنْثَاً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ؛ مالکیت آسمان و زمین از آن خداست، هر که را بخواهد می‌آفریند، برای هر کس اراده کند، دختر می‌آورد و به هر کس بخواهد پسر».

این آیه نشان می‌دهد که تصمیم‌گیری در مورد جنس جنین در اختیار خداوند است، چراکه این مسئله در نظر آنان با عقیده مرتبط است و تصمیم‌گیری در مورد جنس جنین، دخالت در خواست و اراده خداوند محسوب می‌شود.

- این عملیات، باعث تغییر در خلقت الهی می‌شود و تغییر آن است که در خلقت خداوند دخالت کنیم و آن را از جایگاه صحیحش منحرف سازیم.

- اجازه‌دادن برای تصمیم‌گیری در مورد جنس جنین، موجب اختلال در توازن نسبت زنان و مردان است که خداوند آن را تعیین کرده است و این امر نیز به نوبه خود مفاسد و مشکلات بسیاری را در عرصه‌های مختلف زندگی بشری به دنبال خواهد آورد.

- این عملیات، باعث کاهش افراد جامعه به طور غیر مستقیم خواهد شد، چراکه خانواده‌ها بعد از به دنیا آمدن

جنس مورد نظرشان دیگر به زاد و ولد ادامه نخواهند داد و چنین چیزی مخالف با روش اسلام در تکثیر نسل و ذریه است.

- هدر دادن آب مرد (عبث بماء الرجل) باعث رسوخ شک در نسب وی می‌شود که این امر خطرات بسیاری به دنبال خواهد داشت.

- این عمل لازمه اش کشف عورت است که به صرف تحقق علاقه پدر و مادر مباح نمی‌شود (۳۹).

۳-۵- قول به توقف در تعیین جنس جنین و ادله

آن: - این امر در علم غیب است و باید منتظر بود تا نشانه‌ها آشکار شود؛ - مسأله نیازمند اجتهاد است (۴۰).

۶- جمع‌بندی و ترجیح آرا

بعد از ارائه ادله دو گروه، ترجیح با گروهی است که معتقدند که تعیین جنس جنین به خاطر علاقه به جنس معین، امری مجاز است، اما به شرط آنکه با استفاده از ابزارهای مشروع انجام گرفته و مانع شرعی نداشته باشد و باعث آمیختگی در انساب نشود. این رأی را به خاطر دلایل محکمی که فقهای قائل به جواز تعیین جنس ارائه کردند، قابل پذیرش است و همچنین قائلین به منع برای این مسأله، دلایل قانع‌کننده‌ای نیاورده‌اند. در مبحث عدم جواز تعیین جنس جنین و مشیت الهی به آیه ۴۹ سوره شوری و آیه آخر سوره لقمان اشاره شد که از این آیات چنین برمی‌آید که انتخاب جنس جنین در دست خداوند است و تلاش برای تصمیم‌گیری در این مورد، دخالت در مشیت الهی محسوب می‌شود، البته نقش انسان در این کار به معنای تلاش برای دخالت در مشیت خداوند نیست و از مصادیق اخذ به اسباب است (۴۱). همچنین برخی تفاسیر، به وجود علم اجمالی در این قضیه قائل هستند؛ در تفسیر نمونه و ذیل آیه آخر سوره لقمان آمده است: ممکن است بعضی از انسان‌ها علم اجمالی به وضع جنین یا نزول باران و مانند آن پیدا کنند، اما علم تفصیلی و آگاهی بر جزئیات این امور مخصوص ذات پاک خداست، همان‌گونه که در مورد قیامت ما نیز علم اجمالی داریم، اما از جزئیات و خصوصیات قیامت بی‌خبریم و اگر در روایاتی آمده است که پیامبر یا امامان از بعضی از نوزادان، یا از

پایان عمر بعضی از افراد خبر دادند، مربوط به همان علم اجمالی است (۴۲) یا این که در تفسیر المیزان آمده است که: مسأله فرستادن باران و علم بدانچه در رحم زنان است از پسر و دختر که خداوند این دو را نیز به خود اختصاص داده، مگر آنکه خودش تعلیم کسی کند؛ در این دیدگاه با وجود این که علم به دختر و پسر بودن جنین را مختص خداوند می داند، اما اگر خداوند بخواهد این علم را به سایرین نیز می دهد (۴۳).
الضرورات تبیح المحظورات (۴۴) علی الخصوص زمانی که مسأله بیماری های وراثتی مطرح باشد که «دفع، سزاوارتر از رفع است» (۴۵)، پیشگیری بیماری قبل از وقوع، بهتر از درمان بعد از وقوع است، چراکه امکان دارد چیزی را در آغاز پیشگیری کنیم، ولی درمان آن بعد از شروع، به خاطر برطرف کردن سختی آن ممکن نباشد (۴۶)، به ابزار، در حکم هدف نگاه می شود و وسیله ای که در جهت بهترین هدف به کار گرفته می شود، بهترین وسیله است و وسیله ای که در جهت بدترین هدف به کار گرفته می شود، بدترین وسیله است (۴۷)، چه بسا که انتخاب جنس جنین با هدف جلوگیری از بیماری های وراثتی، منافعی را به نفع فرد و جامعه در دو زمینه اجتماعی و اقتصادی ایجاد کند، پس باید هر وقت انسان به آن نیاز داشته باشد، به آن عمل کند (۴۸) و با در نظر گرفتن سرانجام کار، شاطبی می گوید: «النظر فی مآلات الأفعال معتبر مقصود شرعاً» (۴۹) تعیین جنس جنین به خاطر ممانعت از بیماری های وراثتی منجر به منفعتی برای فرد در جامعه می شود و این را باید در نظر داشت (۵۰).
از قواعد کلی شریعت این قاعده است که می گوید: «المشقة تجلب التیسیر؛ سختی، آسانی را به همراه دارد (۵۱) و مبتلاشدن فرزند به بیماری مزمن، اوضاع خانواده را به هم ریخته و به رنج زن و شوهر علاوه بر هزینه های سنگین درمان و... منجر می شود و این سختی ای که بر زن و شوهر به خاطر به دنیا آمدن فرزند وارد می شود را می توان کاهش داد و با تعیین جنس جنین از آن جلوگیری کرد، در نتیجه جایز است (۵۲).

جواز تعیین جنس جنین برای جلوگیری از خطرات بیماری های وراثتی مشروط به شروط زیر است:

۱- در امان بودن از اختلاط نسب ها؛

۲- بیماری وراثتی خطرناک باشد؛

۳- متخصصین تشخیص دهند که تعیین جنس جنین، تنها راه جلوگیری از ابتلا به بیماری های وراثتی است؛

۴- این اقدام بین زوجین صورت گیرد (۵۳).

۷- حکم شرعی انتخاب جنس جنین با توجه به وسایل مورد استفاده

برای انتخاب جنس جنین با توجه به وسایل مورد استفاده، حکم شرعی وجود دارد که در زیر، حکم شرعی استفاده از وسایل طبیعی و صنعتی ذکر شده است:

۷-۱- حکم شرعی به کار گیری وسایل طبیعی: به

کارگیری برخی رفتارهای طبیعی در تعیین جنس جنین، به کارگیری ابزارهایی است که خداوند متعال برای ما مسخر کرده است و از جمله دلایلی که فقهای معاصر برای جواز به کارگیری رفتارهای طبیعی در تعیین جنس جنین بدان استدلال کرده اند، دلایل زیر است (۵۴):

۱- حضرت زکریا دعا کرد که خداوند به او فرزند پسر عطا کند، همانطور که در آیه ۵ سوره مریم آمده است: «وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي لَدُنْكَ وَلِيًّا» و من پس از خویشتن از بستگانم بیمناکم و زنم نازاست، پس از جانب خود ولی [و جانشینی] به من ببخش.

و از شرایط دعا آن است که شخص چیز حرامی نخواهد: «لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدع باثم أو قطعيه رحم ما لم يستعجل» (۵۵)، پس این امر نشان می دهد که دعا برای درخواست جنس معین جایز است.

۲- اصل در امور، مباح بودن آن است و انتخاب جنس جنین منجر به حرام نمی شود و حرام نمی شود تا زمانی که حکم اصل از حلال به حرام تغییر کند.

۳- آنچه که زن و شوهر برای انتخاب جنس جنین انجام می دهد، تلاشی در جهت تحقق اتفاق آن دو بر جنس مورد نظر است و این از باب اخذ به اسباب است که از لحاظ شرعی منعی ندارد.

۴- شیوه های طبیعی تعیین جنس جنین، شیوه هایی مباح است که منعی ندارد، زیرا خوردن و جماع از امور مباحی است

که تصمیم‌گیری در مورد کیفیت و وقت آن در دست خود انسان است تا بر اساس مصلحت و نیاز خود در این مورد تصمیم‌گیری کند (۵۶).

البته این مباح بودن وابسته به دو شرط زیر است:

این که منجر به تکیه بر این اسباب نشود و این‌گونه تصور نشود که این اسباب، باعث ایجاد مسببات شده‌اند و اراده خداوند را فراموش نکنند، بلکه قلب باید آکنده از ایمان به این امر باشد که به دست‌آوردن جنس مورد نظر از سوی خداوند است؛ به کارگیری این شیوه‌ها منجر به آسیب‌رساندن به زن نشود (۵۶).

۲-۷- حکم شرعی به کارگیری وسایل صنعتی: حکم

استفاده از وسایل صنعتی را در سه قسمت قبل از لقاح، بعد از لقاح و در دوران بعد از بارداری به ترتیب مورد بررسی قرار داده‌ایم:

۱-۲-۷- تعیین جنس جنین قبل از لقاح: حکم این شیوه آن است که اگر زن و شوهر بتوانند از طریق شیوه طبیعی، زاد و ولد کنند، جایز نیست که به شیوه‌ها و تکنولوژی کودک آزمایشگاهی و یا لقاح داخلی به صرف تمایل به جنس خاص متوسل شوند، چراکه حالت ضرورتی که این عملیات را مجاز می‌سازد با دست‌یافتن به نسل بدون مشخص کردن مذکر یا مؤنث بودن آن تحقق می‌یابد، اما وقتی به حالتی برسیم که ضرورت به حساب می‌آید و یا نزدیک به آن است جواز در این هنگام امری بارز است. برخی فقها در این شیوه، محافظه کاری به خرج داده و با آوردن این دلیل که این عمل، باعث کشف عورت بدون نیاز مبرم می‌شود، آن را منع کرده‌اند (۵۷)، هم‌چنانکه در مطالب قبل هم به آن اشاره کردم، جواز این شیوه، بستگی به وجود انگیزه‌ای دارد که ضرورت محسوب شده، و یا به ضرورت نزدیک باشد.

۲-۲-۷- تعیین جنس جنین بعد از لقاح: همانطور که گفته شده است، این امر بر به کارگیری لقاح خارج از جسم استوار است، به گونه‌ای که پزشک به تلقیح تخمک‌های زن با اسپرم مرد در لوله‌های آزمایشگاهی اقدام می‌کند و وقتی تلقیح انجام گرفت نطفه شروع به تقسیم‌شدن کرده و اگر به مرحله هشت سلولی شدن برسد، یکی از این سلول‌ها برای

آزمایش ژنتیک برداشته می‌شود و این امر برای شناخت آن است تا مشخص شود که نطفه، مذکر است یا مؤنث و در صورتی که جنس مورد نظر باشد، به رحم انتقال می‌یابد (۵۸).

در مورد حکم تعیین جنس جنین بعد از لقاح، بیشتر فقها قائل به جواز هستند، هرچند شایسته آن است که در این امر، دخالتی صورت نگیرد (۵۹).

۳-۲-۷- تعیین جنس جنین بعد از بارداری: بر اساس این شیوه، یک نمونه از سلول‌های تناسلی نطفه که در رحم شکل گرفته است، برداشته شده و بعد از آزمایش و تعیین جنس جنین در مورد وجود یا عدم وجود این جنین بر حسب جنس مورد نظر تصمیم‌گیری می‌شود (۶۰).

در مورد حکم تعیین جنس جنین بعد از بارداری باید گفت با توجه به این‌که این‌گونه شیوه‌ها با کیفیتی که تعیین جنس جنین به این شیوه انجام می‌شود، مشخص می‌گردد که این انتخاب منجر به سقط جنین خواهد شد، این شیوه غالباً یک نوع اسقاط جنین محسوب می‌شود. بنابراین حکم این شیوه همان حکم سقط جنین در شریعت اسلامی است و این امر ممنوعی است که شریعت آن را حرام می‌داند و تمایل به تولد جنسی خاص دلیل قابل قبول برای از بین بردن نفسی که خداوند آن را حرام دانسته به شمار نمی‌رود، مگر بر اساس این سخن خداوند در آیه ۳۳ سوره اسرا که می‌فرماید: «وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا» و کسی را که خداوند خونس را حرام شمرده، نکشید، جز به حق! و آن کس که مظلوم کشته شده، برای ولیش سلطه (و حق قصاص) قرار دادیم، اما در قتل اسراف نکنند، چراکه او مورد حمایت است» و به کارگیری این شیوه، بهانه‌ایی برای ترویج فساد در زمین است؛ خداوند متعال در آیه ۷۷ سوره قصص می‌فرماید: «وَأَتَّبِعْ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ» و با آنچه خدایت داده، سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش مکن و هم‌چنانکه خدا به تو نیکی کرده، نیکی کن و در زمین فساد مجوی که خدا فسادگران را دوست نمی‌دارد.»

۴- تعیین جنس جنین قبل از لقاح جایز است، البته جواز قبل از لقاح بسته به وجود انگیزه‌ای که ضرورت حساب شود یا به ضرورت نزدیک شود.

پیشنهادهات

تعیین جنس جنین باید در سطح امت و در چارچوب سیاست شرعی بوده و نباید در سطح فردی باشد، زیرا موجب اختلال در توازن جنس بشر می‌شود، چراکه معیار فرد از معیار جماعت متفاوت است، پس وجود سیاست کنترل‌کننده آن لازم است. اگر این مسأله در سطح فردی انجام بگیرد، نمی‌توان بر آن کنترل داشت. همچنین دولت دارای ابزارهایی است که می‌تواند از طریق آن به توازن و تنظیم این مسأله کمک کند، مثلاً اجازه تعیین جنس جنین در منطقه خاصی بدهد و یا حتی بر اساس ضوابط و شرایط مقرر، دعوت به این کار کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که تعیین جنس جنین امری نظام‌مند و کنترل‌شده توسط حکومت و دولت باشد.

علاوه بر ضرری که به خاطر درد ناشی از عمل سقط ایجاد می‌شود (۶۱)، مخصوصاً اگر در مراحل پایانی بارداری انجام شود که در بیشتر مواقع اتفاق می‌افتد، زیرا سقط جنین بعد از پایان رسیدن ۵ ماهگی انجام می‌شود، بعد از این که دستگاه‌های مربوط، جنس جنین را تشخیص می‌دهند در این بحث، موضع‌گیری اسلام در مورد سقط را بیان کرده و مشخص شد که رایج‌ترین حکم، حرمت مطلقه است (۶۲).

از مهم‌ترین خطرات این شیوه، موارد زیر است (۶۳):

- کشتن میلیون‌ها نفس بی‌گناه بعد از آنکه یقیناً روح در آن‌ها دمیده شده است و این جنایتی کاملاً متشابه است؛ خداوند متعال در آیه ۸۰ و ۷۸ سوره تکویر می‌فرماید: «وَ إِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ، بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ؛ و در آن هنگام که از دختران زنده به گور شده سؤال شود: به کدامین گناه کشته شدند؟!»
- اگر سقط در اواخر بارداری انجام گیرد، یعنی در نیمه دوم بارداری، به منزله خطری در زندگی مادر است و در برخی موارد، منجر به مرگ مادر می‌شود، به ویژه اگر این کار توسط افراد غیر مجرب صورت بگیرد.

نتیجه‌گیری

از آنجایی که فرزنددارشدن از آرزوهای مهم بشری بوده و خانواده‌ها با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، پزشکی، فرهنگی و... اقدام به فرزنددارشدن از جنس مشخص می‌کنند و برای تعیین جنس جنین قبل از لقاح به راه‌های زیادی، از جمله روش تغذیه‌ای، مقاربت در روزهای معین و... متوسل می‌شوند که زمینه موفقیت در هیچ کدام از این‌ها از نظر علمی صددرصد هم نمی‌باشد و استفاده از هر کدام از این روش‌ها حکم فقهی خاصی به آن تعلق می‌گیرد نتایجی که از حکم تعیین جنس به آن‌ها دست یافتیم، به قرار زیر است:

۱- مباح بودن پیروی از رژیم غذایی برای رسیدن به جنس معین.

۲- مباح بودن رسیدن به جنس معین برای سالم‌بودن نسل از امراض ارثی.

۳- تعیین جنس جنین در مواقعی که به ضرر مادر است و همچنین بعد از لقاح حرام است.

References

1. Ibn Manzur. *Lisān al-‘Arab*. No Place: No Name; No Date. p.92-94.
2. Mo'in M. *Farhang-e Mo'in*. Tehran: Amirkabir; 1996. p.53.
3. Noori M, Hosseini Ahiq M. *Jenin, Encyclopedia of the Islamic World*. Tehran: Islamic Encyclopedia Foundation; 2004. Vol.11 p.95.
4. Longman J. *Longman Dictionary of Contemporary English*. Translated by Bahadori SH. Tehran: Nashre Tabib; 1997. p.11, 57.
5. Asmoon Y. *Gender and Gender Terminology*. Toronto: Gilgameshian Publications; 2015 .p.9.
6. Karimi Nia M. *Constituency, Transformation of the Sexuality*. Qom: Nashmrkzfgah of the Imams; 2010. p.119.
7. Jaghatayi M, Novaeen A. *Pregnant child selection*. Tehran: Young Nurses; 2012. p.12.
8. Shatbi I. *Grant of Al-Maliki, Al-Mufahat 4*. Beirut. Dar ul-Amaraha; No Date. p.326.
9. Siouti A. *Al-Shawbah and al-Nazaire*. Beirut: Dar al-Kotb al-Ummah; 1403 AH. p.138.
10. Ghrafi AA. *Anova al-Furukh (Ma'al al-Humash)*. Research by Mansour KH. Beirut: Dar al-Kabul Al-Ma'mieh; 1998. p.200.
11. Bar MA. *Research entitled the means of control of the fetus's sex and the extent of its success and legitimacy*. Jidda: Published in the Work and Research Academy Jurisprudence in its Eighteenth and Held in Makkah; 2009. p.212.
12. Samer O, Allah B. *Al-Sharia, Almuttalaq Bakhtiar, Gen-al-Janin and Al-Molod*. No Place: No Name; No Date. p.106-107, 110, 146.
13. Abadeh HAM. *Fetal Consistency Between Physical Theory and Religious Orders in Jaghhayeh Jagharnah*. Egypt: Dar Al-Fakr Jamii; No Date. p.52-53.
14. Holy Quran. *Morselat*: 23.
15. Al-Jahiliyah O. "Anjab al-Zakur", in the era of al-Ma'alumatiya, Vakale al-Sahwa al-Arabiya. Availble at: <http://www.alyum.com>.
16. Pourbrahayem Golrobadi S. *Determination of gender (daughter you want or boy). Important and authoritative scientific decisions in determining the child's gender*. Tehran: Chordata; 2011. p.53.
17. Ghazali M. *Reviving Religion*. Beirut: House of Knowledge; 1998. p.53.
18. Hor Amoli M, Shiite B. *Wasā'il al-Shī'a*. 25th ed. Qom: Sher al-Bait; No Date. p.181.
19. Hor Amoli M, Shiite B. *Wasā'il al-Shī'a*. 25th ed. Qom: Sher al-Bait; No Date. p.376.
20. Makarem Shirazi N. *When Al-Sarma'i Lamecb Samaha, Ilah Makarim Shirazi*. No Place: No Name; No Date. p.953.
21. Available at: <http://www.makarem.ir>.
22. Available at: <http://www.qaradawi.net>.
23. Ghrafi AA. *Anova al-Furukh (Ma'al al-Humash)*. Research by Mansour KH. Beirut: Dar al-Kabul al-Ma'mieh; 1998. p.22.
24. Al-Najimi MN. *The genus Alfetal restriction*. Jidda: Published in the Work and Research of the Jurisprudential Complex Held in the 18th Session in Makkah; 2007. p.1818.
25. Nasir M. *Selection of the Jinn in Islamic Sharia*. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy held in Makkah in its Eighteenth Session; 2009. p.38.
26. Baslamah A. *Research entitled Determination of the sex of the fetus*. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy at its Eighteenth Session and Held in Makkah; 2009. p.38.
27. Available at: <http://www.mafhoum.com/press8/234C34.htm>.
28. Musleh KH. *Rueh legitimacy in determining the sex of the embryo*. No Place: No Name; No Date. Available at: <http://www.almosleh.com>.
29. Natsheh M. *Emerging Medical Issues in the Light of Islamic Sharia*. United Kingdom: Asdarat Hekma; 2001. p.231.
30. Ajayan Z. *Ruling on the selection of the embryo before pregnancy in Islamic jurisprudence*. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy Held in Makkah in its Eighteenth Session; 2009. p.18.
31. Nasir M. *Selection of the Jinn in Islamic Sharia*. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy Held in Makkah in its Eighteenth Session; 2009. p.1640-1642.
32. Shibani AAM. *The Great Mosque and its Commentary by the Great Beneficiary*. Beirut: The World of Books; 1406. p.187.
33. Al-Bukhārī M. *Sahih Bukhārī*. No Place: No Name; No Date. p.250.

34. Ibn al-Hajjaj M. Sahih Muslim. No Place: No Name; No Date. p.238.
35. Serakhsi SH. Al-Mabossut. Beirut: Dar al-Maarifah; 1414. p.77.
36. Samer O, Allah B. Al-Sharia, Almuttahlaq Bakhtiar, Gen al-Janin and al-Molod. No Place: No Name; No Date; p.146.
37. Natsheh M. Emerging Medical Issues in the Light of Islamic Sharia. United Kingdom: Asdarat Hekma; 1422 BC. p.232.
38. Al-Ateef ASZ. Determination of the genus of the embryo. 2nd Session of the Second Islamic Fiqh Conference. Riyadh: Imam Muhammad bin Saud Islamic University; 2015. p.1706.
39. Nasir M. Selection of the Jinn in Islamic Sharia. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy Held in Makkah in its Eighteenth Session; 2009. p.1644.
40. Natsheh M. Emerging Medical Issues in the Light of Islamic Sharia, Britain Series of Rulings. United Kingdom: Asdarat Hekma; 1422 BC. p.232.
41. Nasir M. Selection of the Jinn in Islamic Sharia. Jidda: Published in the Work and Research of the Fiqh Academy Held in Makkah in its Eighteenth Session; 2009. p.1647-1648.
42. Makarem Shirazi N, Ashtyani MR, Imani A, Hsani AR, Emami MJ, Elhami D, et al. Tafsir Nemooneh. Qom: Sar al-Kutub al-Islamiyya; No Date. p.19.
43. Tabataba'i SMH. Al-Mizān fī tafsīr al-Qur'ān. Qom: Ismaihiyan; No Data. p.10.
44. Zarqa A. Explanation of jurisprudence rules. Damascus: Dar al-Qalam; 1989. p.185.
45. Suwayti AR. Ashaba and al-Siyawar. Beirut: Scientific Book House; 1403 BC. p.138.
46. Ashi MM. The Effect of Genetic Diseases on Marital Life. Jidda: Faculty of Sharia and Law, Islamic University of Gaza; 2008. p.145.
47. Ashi MM. The impact of hereditary diseases on marital life. Jidda: Faculty of Sharia and Law. Islamic University of Gaza; 2008. p.146.
48. Ashi MM. The impact of hereditary diseases on marital life. Jidda: Faculty of Sharia and Law, Islamic University of Gaza; 2008. p.145.
49. Shatbi I. Grant of Al-Maliki. Beirut: Dar al-Marefae; 2008. p.19.
50. Ashi MM. The impact of hereditary diseases on marital life Jidda: Faculty of Sharia and Law, Islamic University of Gaza; 2008. p.145.
51. Suwayti AR. Ashba va nazaier. Beirut: Scientific Books House; 1403 BC. p.7.
52. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya-Saudi Arabia; 1432 AH. p.1010.
53. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya-Saudi Arabia; 1432 AH. p.1010; Shuwikher SB. Genetic Engineering Provisions, Department of Jurisprudence - Kalayah Sharia. Riyadh: University of Imam Muhammad Ibn Saud Islamic; No Date. p.228.
54. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya-Saudi Arabia; 2011. p.9, 11, 14, 149.
55. Ibn al-Hajjaj M. Sahih Muslim. No Place: No Name; No Date. p.238.
56. Yabis HBA. research entitled Determining the genus of the embryo. Jidda: Published under the Topic of Contemporary Medical Issues, World Record of the Islamic Fiqh Conference, 2009. p.1446, 1747.
57. Al-Najimi MN. The genus Alfetal restriction. Jidda: Published in the Work and Research of the Jurisprudential Complex Held in the 18th Session in Makkah; 1998. p.16-17, 22.
58. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya; 1432 HA. p.1010.
59. Ghrafi AA. Anova al-Furukh (Ma'al al-Humash). Research by Mansour KH. Beirut: Dar al-Kabul al-Ma'mieh; 1998. p.19.
60. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya; 1432 HA. p.308.
61. Madhagi M. Shrines calamities in procreation. Jidda: The House of Kanoz Ashbeleya; 1432 HA. p.999.
62. Maradawi A. Al-Insaf in the most correct knowledge of the dispute over the doctrine of Ahmad ibn Hanbal. Beirut: Dar al-Arabiya Heritage; No Date. p.382.
63. Bar MA. Research entitled the means of control of the fetus's sex and the extent of its success and legitimacy. Jidda: Research Entitled the Means of Control of the Fetus's Sex and the Extent of its Success and Legitimacy, published in the Work and Research Academy Jurisprudence in its Eighteenth and Held in Makkah; 2009. p.11-12.